

نعمت جان

۴

■ نویسنده:
سمانه نیکدل
■ ۲۰۸ صفحه
■ ۴۰ هزار تومان

صغری بُستاک، سال ۱۳۳۷ در اندیمشک متولد شده و فعالیت‌هایش را پیش از پیروزی انقلاب شروع کرده است. پس از انقلاب هم در نهادهایی همچون بنیاد مستضعفین، نهضت سوادآموزی، کمیته امداد و نهایتاً بیمارستان شهید کلاتنری اندیمشک خدمت کرده است. «نعمت‌جان» خاطرات و روایت‌های صغری بستاک، پرستار جنگ و امدادگر بیمارستان شهید کلاتنری اندیمشک از آن روزهاست.

نان سال‌های جنگ

۵

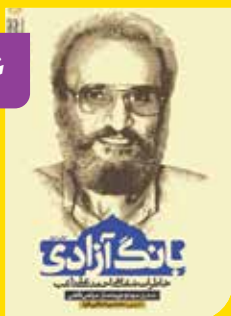

■ مصاحبه و تحقیق:
محمد اصغر زاده
■ تدوین:
محمود شم‌آبادی
■ ۱۹۲ صفحه
■ ۲۲ هزار تومان

دشمن آمده بود خانه بسوزاند، اما زنان روستا دست روی دست نگذاشتند. شروع کردند به نان پختن برای جبهه، نان و کلوچه، آش و مربا، شال گردن و کلاه، ژاکت و جوراب هر چه از دست‌شان برمی‌آمد، دریغ نمی‌کردند. آنها خانه را میدان نبرد کرده بودند. «نان سال‌های جنگ» خاطرات زنان روستای «صدخرو» سبزوار در پشتیبانی دفاع مقدس را روایت می‌کند.

بانگ آزادی

۶

■ نویسنده:
محسن صفایی‌فرد
■ محققان: مرتضی قاضی، مهدی چیت‌ساز
■ ۳۹۲ صفحه
■ ۵۰ هزار تومان

هیچ ایرانی نیست که اثری از آثار «احمدعلی راغب» را نشنیده باشد. از سرود «مدرسه‌ها وا شده»، «بابا خون داد» و «هم‌شاگردی سلام» تا «بانگ آزادی» و «آمریکا ننگ به نرنگ تو» بگیرد تا «خجسته‌باد این پیروزی» و «ظفر مبارک» و بعدها تا اولین آلبوم موسیقی‌ی پاپ بعد از جنگ مثل «رقص گل‌ها» و... «بانگ آزادی» در شش فصل زندگی و فعالیت‌های راغب را روایت می‌کند.

دیدن این صحنه‌ها بسیار دردناک است و اشاره‌ای به «اتصال خون با حوض کوثر» وصل عالم خاکی به عالم ملکوت دارد.

برکات تقریظ رهبری

فاطمه سادات میرعالی در این گفت‌وگو تقریظ مقام معظم رهبری را مهم‌ترین علت مطرح شدن کتاب «حوض خون» می‌داند و می‌گوید: «اگر تقریظ حضرت آقا روی این کتاب نبود شاید مثل خیلی از کتاب‌های دیگر نادیده گرفته می‌شد و به‌راحتی از کنارش عبور می‌کردند.» رهبر معظم انقلاب در دیدار با دست‌اندرکاران کنگره شهدای زنجان با اشاره به کتاب «حوض خون» از آن تمجید کردند. ایشان در بخشی از سخنرانی‌شان درباره این کتاب گفتند: «من اخیراً یک کتابی خواندم به نام «حوض خون» البته من در اهواز دیده بودم؛ خودم مشاهده کردم آن جایی را که لباس‌های خونی رزمندگان را و ملحفه‌های خونی بیمارستان‌ها و رزمندگان را می‌شستند؛ [این‌ها را] دیدم که این کتاب تفصیل این چیزها را نوشته؛ انسان واقعاً حیرت می‌کند؛ انسان شرم‌منده می‌شود در مقابل این همه خدمتی که این بانوان انجام دادند در طول چند سال و چه زحماتی را متحمل شدند؛ اینها چیزهایی است که قابل ذکر کردن است.»

در بخشی از این کتاب می‌خوانیم: «ملافه‌ها را ریختیم توی حوض‌ها. شیر آب را باز کردم روی‌شان تا آب از لب حوض سرریز کرد. رخت‌های توی تشت‌ها را شستیم و پهن کردیم روی طناب‌ها. برگشتیم سروقت حوض‌ها. ملافه‌ها را چنگ زدیم و کشیدیم بیرون. زیر نور لامپ حوض‌های پر از خون را دیدم. هر روز آن صحنه‌ها را می‌دیدم. ولی آن بار، توی تاریکی و سکوت شب، خیلی عجیب و دردناک بود. سرخی خون زیر نور لامپ برق می‌زد. نمی‌خواستم باورش کنم. چند بار چشم‌هایم را باز و بسته کردم. به‌جای آب تالاولو خون را می‌دیدم. جگرم سوخت. دیدم ننه‌غلام و زهرا هم مثل من روی حوض خون ماتشان برده.»

نویسنده «حوض خون» درباره این که کتابش چگونه به دست مقام معظم رهبری رسید، می‌گوید: «زحمت دفتر مطالعات و شخص آقای جلیلی بوده که کتاب را به دفتر حضرت آقا رسانده و تلاش کردند ایشان آن‌را بخوانند و این شد که اینگونه ما را مورد لطف و محبت خود قرار دادند.»

است. اینها احساس می‌کنند تکلیفی برای کشورشان دارند که باید انجام دهند و می‌بینیم که وجود زنانه اینها در نزاع بین لطافت و خشونت، خلق می‌شود و اتفاقاً «حوض خون» نشان می‌دهد که اگر ما برویم در لایه‌های درونی انسان جنگ و بعد زن جنگ، با زن‌هایی مواجه می‌شویم که نه‌تنها روایت آنها ضدجنگ نیست بلکه بسیار انسانی، الهی و متعالی است.

من چون تمرکز هم درباره روایت‌های زنانه است، چنین چیزی را در کمتر کتابی دیدم، در سطح محدودی، این مسئله را در کتاب خاطرات خانم لشکری‌پور و «ساجی» می‌بینیم ولی «حوض خون» به طرز بسیط و خیلی قدرتمند ما را با این صحنه مواجه می‌کند و به نظرم واقعا یک اثر جدی و قابل تأمل است که می‌شود از این کتاب به عنوان یک کار خط‌شکن در بیان روایت‌های زنانه اسم برد و امیدواریم برویم به سمت چنین روایت‌های انسانی از جنگ، چرا که به هر حال، ما وقتی می‌گوییم انسان انقلاب اسلامی یا در امتدادش زن انقلاب اسلامی، اینها در وجودشان وجوه تمایز و ویژگی‌هایی دارند و کتاب «حوض خون» این را به ما نشان می‌دهد.

باید از روایت‌های کلی عبور کنیم و برویم در لایه‌های درونی روایت‌ها تا بفهمیم آن «انسان انقلاب اسلامی» یا «زن انقلاب اسلامی» که چندین دهه درباره‌اش حرف می‌زنیم، دقیقاً چه کسی است و چه کار می‌کند، به نظرم، کتاب «حوض خون» این کار را کرده است و امیدوارم در آثار دیگر هم این جسارت ایجاد شود و نویسندگان به این فضا هم ورود کنند.

خانم با دیدن این واقعه نگران فرزندش می‌شود که در خانه تنهاست و نمی‌داند وقتی برگردد چه اتفاقی برای فرزندش افتاده است. در این اثر، غیر از خاطرات بانوان از شست‌وشوی لباس رزمندگان، به فعالیت‌های دیگر آن‌ها از جمله بافندگی، خیاطی، نظافت بیمارستان‌ها، دیدار با خانواده شهدا، سرپرستی فرزندان و رسیدگی به امور خانواده پرداخته شده است.

در آثار مکتوب آن‌طور که باید به نقش بانوان در دوران دفاع مقدس پرداخته نشده و کتاب‌هایی که به این موضوع پرداخته‌اند نیز به‌صورت تک‌بعدی زندگی این بانوان را مورد بررسی قرار داده‌اند. «حوض خون»، اولین کتابی است که حضور بانوان در جنگ تحمیلی را در ابعاد مختلف بررسی کرده است. در حالی که با تحقیقاتی که صورت گرفته مشخص شده در شهرهای مختلف از تهران تا شهرهای جنگی، بانوان نقش‌های مختلفی در زمینه پشتیبانی از رزمندگان ایفا می‌کردند و با توجه به تحریم‌هایی که وجود داشت، بانوان در شهرهای جنگی، کارهای خیاطی مثل دوخت لباس و ملحفه را انجام می‌دادند.

راه طی شده

فاطمه سادات میرعالی که پیش از این کتاب عضو تیم پژوهشی دفتر تاریخ شفاهی شهید جواد ریوداری اندیمشک بوده در گفت‌وگویی که ۲۹ آبان ۱۴۰۰ با خبرگزاری مهر داشته درباره جرقه‌های اولیه و چگونگی شکل‌گیری کتاب «حوض خون» می‌گوید: «پیش از سال ۹۳ خود دفتر پژوهشی شهید ریوداری در این مورد یک‌سری ابتدائیات را پیش گرفته بود و در همان زمان خود من هم با این سوژه به نحوی درگیر بودم اما هنوز به یک شکل‌دهی و ساختار اصلی نرسیده بودم. به نحوی با کلیت این روایان آشنا بودم و چند مصاحبه و گفت‌وگو با برخی از آن‌ها داشتیم اما ایده شکل‌گیری کتاب از سال ۹۴ و در پی فعالیت‌هایم در همین دفتر پژوهشی اتفاق افتاد. به‌مرور در پی پژوهش‌ها متوجه شدم هر کدام از سوژه‌های جنگ، خودشان می‌توانند یک روایت مجزا فراتر از حد مجله داشته باشند، برای همین به ایده کتاب رسیدم و قرار شد موضوع زنان رخت‌شوی به عنوان یک پروژه جدا کار شود که نتیجه آن کتاب حوض خون شد.» نویسنده «حوض خون» علت نام‌گذاری کتاب را صبر زنانی می‌داند که در رخت‌شور خانه‌هایی که پر از خونابه‌های شهید و مجروحان بود فعالیت می‌کردند.

چه چیزی حوض خون را خاص می‌کند؟

کتاب «حوض خون»، یکی از متفاوت‌ترین کتاب‌هایی است که خواننده‌ام اما می‌خواهم نکته‌ای را راجع به مسئله

ضدجنگ بودن که درباره این کتاب و کتاب‌هایی مانند این ممکن است گفته شود، مطرح کنم. باید ببینیم ما به چه چیزی می‌گوییم «ضدجنگ»، آیا به هرآنچه قرار است تلخی‌ها و سختی‌ها را نشان بدهد و یا از پوسته بعضی آرمان‌ها صحبت کند، ضدجنگ گفته می‌شود، به نظرم، این مسائل، نکاتی است که همیشه بوده و باید از آنها عبور بکنیم و لایه‌های درونی روایت‌ها را واکاوی بکنیم البته این هم ممکن است ترس ضدجنگ بودن را به ما بدهد ولی باید این ترس را کنار گذاشت. آن هم حداقل بعد از گذشت سه دهه از جنگ. اتفاقاً چیزی که در کتاب «حوض خون» است و آن را قوی‌تر از بقیه آثار می‌کند، همین ویژگی است که رفته درونیات آدم‌ها را آورده و به ما نشان می‌دهد.

زنانی که روایت آنها را در «حوض خون» می‌خوانیم، در سه سطح با اضطراب دست و پنجه نرم می‌کنند، یکم، اضطراب شخصی آنهاست، سطح دوم، اضطراب اجتماعی و سوم، اضطراب در ساحت الهی

سحر دانشور

پژوهشگر مطالعات زنان